

2020-11-26
S2020/08834 (delvis)

Socialdepartementet

Socialstyrelsen
106 30 Stockholm

Uppdrag att ta fram analys och förslag på åtgärder för att motverka och förebygga hemlöshet

Regeringens beslut

Regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att inkomma med analys och förslag på åtgärder för att motverka och förebygga hemlöshet, i enlighet med vad som anges nedan under rubriken Närmare om uppdraget.

Socialstyrelsen får för uppdragets genomförande använda högst 100 000 kronor under 2020. Kostnaderna ska belasta utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, anslaget 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m., anslagsposten 4 Utvecklingsmedel.

Socialstyrelsen ska på lämpligt sätt samråda med Boverket, Kronofogdemyndigheten och länsstyrelserna samt ha löpande avstämningar med Regeringskansliet (Socialdepartementet) under arbetets gång. Vidare ska kunskaper och erfarenheter inhämtas på lämpligt sätt från Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Utredningen En socialt hållbar bostadsförsörjning (Fi 2020:06), ett urval kommuner, brukar- och anhörigorganisationer och det civila samhället.

Socialstyrelsen ska rapportera uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast den 24 september 2021. Redovisningen ska hänvisa till det diarienummer som detta beslut har.

Bakgrund

I Socialstyrelsens senaste hemlöshetskartläggning från 2017 framkom att ca 33 000 personer levde i hemlöshet under mätveckan, 62 procent var män och 38 procent var kvinnor. Utrikes födda utgjorde 43 procent av de

hemlösa. Det var en högre andel av kvinnorna än av männen som var utrikes födda, 48 procent respektive 40 procent. Myndighetens kartläggning visade på att 5 900 personer var akut hemlösa varav 650 sov ute, 4 900 personer bodde på institution eller stödboende, 15 838 personer hade långsiktiga boendelösningar som exempelvis sociala kontrakt och 5 704 personer hade ett kortsiktigt ordnat boende. Under mätveckan var ca 1850 personer över 65 år hemlösa, 27 procent var kvinnor och 73 procent var män. 37 procent av dem uppgavs då ha behov av sjukvård/behandling på grund av fysisk ohälsa. (Vård och omsorg om äldre. Lägesrapport 2018, Socialstyrelsen 2018). I kartläggningen var ca 11 400 personer föräldrar till ett eller flera barn (varav 53 procent kvinnor och 47 procent män). (Hemlöshet 2017 - omfattning och karaktär, Socialstyrelsen 2017).

På övergripande nationell nivå finns skillnader mellan kvinnor och män som lever i hemlöshet. Det är vanligare att kvinnor i hemlöshet bor med sina barn stadigvarande eller växelvis, än att män gör det. Den vanligaste faktorn som bidrar till föräldrars hemlöshet, oavsett kön, är att de inte har godkänts på den ordinarie bostadsmarknaden. Att leva under osäkra boendeförhållanden är otryggt och ju längre en person har varit hemlös, desto svårare är det i regel att få ett ordnat långvarigt boende igen.

Flertalet hemlösa föräldrar som bor med sina barn har ett boende på den sekundära bostadsmarknaden, majoriteten av dem är kvinnor. Män har i allmänhet varit i hemlöshet under längre tid än kvinnor. Bland männen är det vanligare att de har behov av missbruksvård och fler män än kvinnor vistas på institution eller har kortsiktiga boendelösningar som de ordnat själva. När det gäller kvinnor som befinner sig i akut hemlöshet har en tredjedel hamnat i denna situation till följd av våld i en nära relation. Enligt betänkandet "Ett fönster av möjligheter – stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende" (SOU 2017:112) har många kvinnor och barn efter vistelsen i skyddat boende svårt att få hjälp med att komma till ett stadigvarande boende. Återplacering i skyddat boende eller tillfälliga boendelösningar som vandrarhem eller hotell är inte ovanliga.

FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) innehåller bestämmelser om mänskliga rättigheter för barn. Bland annat att barn har rätt till skälig levnadsstandard som till exempel bostad och om barn av olika anledningar inte kan bo kvar i sin hemmiljö har de rätt till skydd och stöd från staten, samt rätt till ett alternativt hem. Dock är många familjer

hänvisade till inneboenderum eller andrahandsboende under osäkra förhållanden och under 2019 berördes 467 barn av verkställda avhysningar. Att vara inneboende medför många gånger trångboddhet som kan leda till en ohållbar social situation både för barnen och för deras föräldrar. Trygghet och kontinuitet är av grundläggande betydelse för barns utveckling.

Utifrån socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, har kommunen en skyldighet att tillhandahålla bostäder till särskilda grupper och har det yttersta ansvaret för att personer som bor i kommunen får den hjälp och det stöd som de behöver. Reglerna i SoL innebär att var och en i första hand är skyldig att försörja sig själv och sin familj inom ramen för sin förmåga. I detta ingår också ansvar för att ordna bostad, vilket innebär att var och en själv får söka bostad via bostadsförmedling, bostadsföretag, andrahandsförmedlingar eller på annat sätt försöka ordna sin bostadssituation. Föräldrar har huvudansvaret för att säkerställa nödvändiga levnadsvillkor för sina barn och ansvarar för att barnens behov och rättigheter blir tillgodosedda.

För att ha rätt till bistånd krävs det att den sökande inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt. Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå och stödet ska utformas så att det stärker den enskildes möjligheter att leva ett självständigt liv. Socialtjänstens ansvar kan handla om att bistå med olika former av akuta och mer långsiktiga boendelösningar utifrån individuella behov och efter biståndsbedömning. Socialtjänsten har också en skyldighet att bedriva förebyggande och uppsökande verksamhet och på olika sätt främja förutsättningarna för goda levnadsförhållanden i kommunen.

Den 1 november 2019 fick drygt 14 360 personer bistånd (53 procent kvinnor och 47 procent män) som avser boende enligt SoL (boendeinsatser), det innebär en ökning med strax över två procent (fyra procent bland kvinnor, oförändrat bland män) jämfört med den 1 november 2016 (Socialstyrelsen Statistik boendeinsatser, 2019 och 2020).

Den 1 november 2019 beviljades bistånd i form av boendeinsatser till 6 250 personer med missbruk och beroendeproblematik, varav 1 518 kvinnor och 4 732 män. Andelen personer som hade en långsiktig boendeinsats har ökat från 39 procent år 2015 till 55 procent år 2019 (56 procent bland kvinnor, 54 procent bland män). Andelen personer som har fått akut boende (härbärge, akuta skyddade boenden mm) har varit i det närmaste konstant,

medan andelen som har fått övergångsboende har minskat (Statistik om insatser till vuxna personer med missbruk och beroende 2020).

Hemlöshet och osäkra boendeförhållanden skapar i sig sociala problem för grupper och individer, inte minst gäller detta barn och unga som lever i hemlöshet eller extrem trångboddhet. Socialtjänsten har tagit ett stort ansvar för de kvinnor och män och familjer med barn som inte själva kan ordna sin boendesituation. Därutöver har även civilsamhällets organisationer bidragit med omfattande stöd.

Regeringen har tagit flera initiativ för att motverka hemlöshet. Regeringen har under 2018–2021 beslutat om statsbidrag om 25 miljoner kronor årligen till de 10 kommuner med flest personer i akut hemlöshet att förbättra situationen och motverka hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden. Under samma period har regeringen beslutat om 120 miljoner kronor årligen i statsbidrag för att stärka ideella organisationers insatser mot hemlöshet bland unga vuxna. Medlen ska användas till åtgärder mot hemlöshet bland unga vuxna där psykisk ohälsa kan vara en bidragande orsak till hemlöshet.

Under 2020 har regeringen även gett länsstyrelserna i uppdrag att stödja kommunerna i deras arbete med att motverka vräkningar av barnfamiljer.

Regeringen beslutade den 7 maj 2020 kommittédirektiv om en socialt hållbar bostadsförsörjning. Syftet med utredningen är bl.a. att skapa förutsättningar för en socialt hållbar bostadsförsörjning som underlättar situationen för hushåll som har svårt att skaffa en bostad på marknadens villkor.

Närmare om uppdraget

Regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram analys och förslag på åtgärder för att motverka och förebygga hemlöshet. Förslagen ska ha som målsättning att långsiktigt bidra till minskat antal hemlösa och minskat antal avhysningar. Socialstyrelsens samlade underlag ska bestå av:

- Analys och förslag på åtgärder för att stödja kommunernas införande av den i de nationella riktlinjerna för missbruk och beroende, föreslagna insatsen Bostad först, i syfte att öka antalet inskrivna och öka följsamheten.

- Analys och förslag på åtgärder för att öka det uppsökande arbetet riktat mot personer som befinner sig eller riskerar att hamna i hemlöshet.
- Analys och förslag på åtgärder för att stimulera utvecklingen av det lokala vräkningsförebyggande arbetet.
- Analys och förslag på åtgärder för att personer, med eller utan barn, som befunnit sig på skyddat boende på grund av våldsutsatthet ska kunna övergå till ett stadigvarande boende.
- Analys och förslag på åtgärder för att motverka hemlöshet bland äldre.
- Analys och förslag på åtgärder för att stärka samverkan mellan kommunens socialtjänst och kommunens samhällsplanering inom ramen för socialnämndens skyldighet enligt 3 kap 1-2 § SoL.
- Analys och förslag på åtgärder för att stödja kommunerna i lokala hemlöshetskartläggningar enligt en enhetlig metod.
- Analysera socialtjänstens arbete med att tillhandahålla akuta insatser och särskilt titta på den så kallade tak över huvudet garantin.

Socialstyrelsen har även möjlighet att lämna förslag på åtgärder kopplade till vissa målgrupper. Förslagen ska i sådant fall särskilt fokusera på målgrupperna vuxna och äldre personer med psykisk ohälsa, missbruk och beroendeproblematik eller samsjuklighet samt våldsutsatta och barnfamiljer som lever eller riskerar hamna i hemlöshet.

Samtliga förslagna åtgärder ska utgå från de av riksdagen beslutade politiska målen för socialtjänst inklusive äldreomsorg samt där det är relevant de jämställdhetspolitiska målen. Även Agenda 2030:s målsättningar bör beaktas. I arbetet ska jämställdhetsperspektivet liksom barnrättsperspektivet och funktionshinderperspektivet beaktas. I arbetet bör de erfarenheter och utvecklingsbehov som framgår av tidigare strategier, särskilda satsningar, utvärderingar, forskningsrapporter och statliga utredningar inom området tillvaratas. Erfarenheter bör även tillvaratas från betänkandet Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag (SOU 2020:47) och Statskontorets kommande kartläggning av social dumpning mellan kommuner.

Socialstyrelsen ska ge förslag på både indirekt förebyggande åtgärder mot hemlöshet och åtgärder mot akut och långvarig hemlöshet. Förslagen ska avgränsas till socialtjänstens område och ansvar.

Förslagen ska syfta till att tillgodose ett långsiktigt och individuellt stöd för processen ut ur hemlöshet. Förslagen ska därmed avgränsas till åtgärder för

personer som har ett uppehållstillstånd eller har uppehållsrätt i Sverige enligt utlänningslagen 3 a kap. 3 §. Vid eventuella förslag på åtgärder som är av akut karaktär och faller inom kommunens yttersta ansvar behöver inte denna avgränsning göras.

Myndigheten ska också föreslå hur en eventuell uppföljning av åtgärderna kan ske. Myndigheten ska även lämna förslag på hur de kan komma att stödja genomförandet och uppföljningen av de föreslagna åtgärderna.

Ekonomiska konsekvenser av förslagen ska redovisas och beräknas för stat, kommuner och regioner. Om förslagen påverkar den kommunala självstyrelsen, ska de konsekvenser och de särskilda avvägningar som föranlett förslagen särskilt redovisas (se 14 kap. 3 § RF).

Kostnaden för uppdragets genomförande bedöms uppgå till 1 000 000 kronor år 2021.

På regeringens vägnar

Lena Hallengren

Max Roos

Kopia till

Statsrådsberedningen/SAM

Finansdepartementet/BA, OFA K, SBA BB

Kulturdepartementet/CSM, MD

Arbetsmarknadsdepartementet/IAS, JÄM, MRB

Regeringskansliets förvaltningsavdelning

Socialutskottet

Boverket

Kronofogdemyndigheten

Länsstyrelserna

Sveriges Kommuner och Regioner

Convictus

Frälsningsarmén

Hela Människan Sverige

Riksföreningen Sveriges Stadsmissioner